

Т.В. Капейко. **Лексіка-семантычны спосаб тэрмінаўтварэння.** Магілёў: МДУ імя А.А. Куляшова, 2007. 148 с.

У наш час, які характарызуецца шпаркім тэмпам навукова-тэхнічнага прагрэсу, імклівым развіццём навукі, тэхнікі і вытворчасці, усё большую актуальнасць набываюць пытанні фарміравання і функцыянавання спецыяльнай лексікі, нягледзячы на тое, што яна з'яўляецца часткай лексічнага складу агульналітаратурнай мовы, мае шэраг спецыфічных уласцівасцей і адметнасцей. Адной з істотных яе асаблівасцей з'яўляецца працэс узнікнення ў мове. Менавіта лексіка-семантычны спосаб утварэння тэрмінаў як адзін з самых складаных і найменш вывучаных, але вельмі прадуктыўны пры ўтварэнні згаданых адзінак і стаў аб'ектам вывучэння і апісання ў манаграфіі Т.В. Капейко. Фактычным матэрыялам паслужыла прыродазнаўчая і прамыслова-тэхнічная тэрміналогія.

Грунтоўнасць і маштабнасць рэцэнзуемага даследавання сталі магчымымі дзякуючы таму, што ў ім з выключнай падрабязнасцю разгледжаны агульныя і прыватныя пытанні лексікалогіі, у тым ліку і тэрміналагічнай лексікі.

Першая глава «Тэрмін як частка лексічнай сістэмы мовы» складаецца з некалькіх частак. У першай з іх «Тэрмін і тэрміналогія» робіцца спроба вызначэння паняцця «тэрмін» праз такія яго ўласцівасці, як адназначнасць, стылістычная і экспрэсіўная нейтральнасць, устойлівасць, сістэмнасць, матываванасць; адзначаюцца наступныя характарыстыкі тэрмінаў: незалежнасць ад кантэксту, магчымая сінанімія, кароткасць, дэрывацыйная прадуктыўнасць. Другая частка «Тэрмін і номен» прысвечана высвятленню суадносін паміж тэрміналогіяй і наменклатурай, а таксама праблеме вызначэння месца наменклатурных назваў у сістэме мовы. У трэцяй частцы «Тэрміналогія як асобы разрад лексікі» разглядаецца пытанне сувязі тэрміналогіі і агульналітаратурнай мовы.

Другая глава «Лексіка-семантычны спосаб тэрмінаўтварэння» правамерна пачынаецца разглядам пытанняў, звязаных з полісеміяй і аманіміяй, паколькі «найбольшую цяжкасць у размежаванні асобных самастойных слоў і звязаных паміж сабою значэнняў аднаго слова выклікаюць тыя амонімы, што ўзніклі ў выніку распаду мнагазначнасці» (с. 40). Аб'ектам увагі ў наступных частках гэтай главы стала сутнасць лексіка-семантычнага спосабу словаўтварэння і спецыфіка лексіка-семантычнага тэрмінаўтварэння. Тут даследчыца абвясняе распаўсюджанае палажэнне аб тым, што лексіка-семантычны спосаб належыць да з'яў дыхраніі, бо, па яе назіраннях, лексіка-семантычнае

тэрмінаўтварэнне з'яўляецца пераважна вынікам не працяглага дыяхранічнага расшчаплення, а «хуткага, часта адначасовага пераносу назвы на спецыяльнае паняцце, гэта значыць сінхроннай моўнай з'явай» (с. 52). На наступных старонках працы дэталёва аналізуецца і апісваюцца такія віды лексіка-семантычнага спосабу тэрмінаўтварэння, як метафарызацыя і метанімізацыя. Разглядаецца метафарычны перанос паводле падабенстваў знешняга выгляду (формы), функцыі (дзеяння), месцазнаходжання, колеру, паводле асацыяцыі, а таксама некалькіх прыкмет адначасова. Найбольш тыповымі мадэлямі развіцця новых метанімічных значэнняў названы тыя, што ўзніклі на падставе сувязі: а) назвы дзеяння і назвы выніку дзеяння; б) назвы дзеяння і назвы прылады, механізма, пры дапамозе якіх ажыццяўляецца гэта дзеянне; в) назвы прадмета і назвы дзеяння, якое ўтварае гэты прадмет; г) назвы дзеяння і назвы месца, дзе адбываецца дзеянне; д) назвы замяшчальнага і назвы замешчанага і інш. Пад асобны разгляд падпалі дэмінітувы, наяўнасць якіх з'яўляецца адным з фактараў, што садзейнічае лексіка-семантычнаму тэрмінаўтварэнню.

Шырокі спектр лінгвістычных поглядаў і меркаванняў, прадэманстраваны ў даследаванні праз цытаванне і згадванне шматлікіх айчынных і замежных даследчыкаў, сведчыць пра тое, што многія пытанні тэрміналогіі застаюцца канчаткова не вырашанымі і нават спрэчнымі. Рэцэнзуемая манаграфія, безумоўна, з'яўляецца істотным крокам на шляху выпрацоўкі адзіных канцэптуальных падыходаў да вырашэння многіх праблем мовазнаўства ўвогуле і тэрмінаўтварэння ў прыватнасці.

А.В. Губкіна,
кафедра гісторыі беларускай мовы

Г.П. Півторак, О.І. Скопненко. **Білорусько-український словник** / За ред. Г.П. Півторака. Київ: Довіра, 2006. 723 с.

Гэтая лексікаграфічная праца выканана ў межах дзяржаўнага праекта «Словники України», распачатага ў 1999 г. згодна з указам прэзідэнта Украіны. Безумоўна, дзяржаўная падтрымка пры ўкладанні слоўніка сведчыць пра сапраўдную цікавасць з боку ўкраінскай грамадскасці і навуковага асяродка да нашай мовы і нашай культуры, а значыць, і ўвогуле да Беларусі.

У пацвярджэнне сказанаму слоўнік мае дзве аднолькавыя прадмовы – на ўкраінскай і беларускай мовах. І абедзве пачынаюцца з дарагіх кожнаму беларусу слоў: «Сучасная Рэспубліка Беларусь – гэта высокаразвітая еўрапейская дзяржава, вядомая ў свеце не толькі сваім даволі магутным эканамічным і

навукова-тэхнічным патэнцыялам, але і багатай духоўнай культурай, арыгінальнай мастацкай літаратурай, самабытным прафесійным і народным мастацтвам» (с. 12). Складальнікі слоўніка, падкрэсліваючы невыпадковасць стварэння такой працы, упэўнены ў неабходнасці мець агульнадаступны перакладны слоўнік, каб задаволіць патрэбы ахвотнікаў вывучаць беларускі фальклор (які тут жа называецца «адным з найбагацейшых сярод фальклорных здабыткаў славянскіх народаў»), арыгінальную беларускую мастацкую творчасць і ўвогуле жывы лексічны фонд беларускай мовы. Слоўнік будзе варты ўвагі і прадстаўнікоў беларускай дыяспары на Украіне, для якіх матчына мова – часам адзінае, што звязвае іх з радзімай. З гэтай прычыны рэестр слоўніка ўключае ў сябе агульнаўжывальную лексіку сучаснай беларускай мовы і найбольш частотныя беларускія размоўныя словы, архаізмы і дыялектызмы, а таксама словы, істотна адрозныя ад украінскіх адпаведнікаў. Апошні разрад рэестру складальнікі тлумачаць больш падрабязна, уводзячы ў яго гэтэралексы – лексемы, абсалютна розныя па гукавым складзе ў абедзвюх мовах, як спецыфічна беларускія, так і запазычаныя; словы, адрозныя ў беларускай і ўкраінскай мовах спецыфічнымі афіксамі; беларуска-ўкраінскія міжмоўныя амонімы; некаторыя беларускія паронімы, полісеманты; беларуска-ўкраінскія арфаэпічныя і граматычныя варыянты; найбольш ужывальныя фразеалагізмы і ўстойлівыя звароты (с. 13–14).

Тлумачэнне ў слоўніку беларускіх фразеалагічных спалучэнняў і ўстойлівых выразаў падаецца надзвычай удалым – прывядзём для прыкладу фраземы ў слоўнікавым артыкуле КОЛА (падаюцца праз традыцыйны «ромб»): *зачараванае к. зачарованае коло; к. фартуны колесо частая (фартуны); пятае к. у возе п'ятое колесо у возі; ні ў кола ні ў мяля ні Богаві свічка, ні чортові шпичка; ні грач, ні помагач; ні пава, ні гава; ані до ради, ані до звади; устаўляць палкі ў колы устаўляти палиці в колеса; павярнуць к. гісторыі назад повернути колесо історіі назад* (с. 199). Такі досыць падрабязны пералік сэнсавых адпаведнікаў да беларускіх фразем выконвае адначасова дзве задачы: перадае адметнасць беларускага парэміялагічнага фонду і набліжае яго да ўкраінскага карыстальніка, робячы беларускую мову больш зразумелай у яе мастацка-вобразным праяўленні.

Імкненне складальнікаў да максімальнага захавання беларускай нацыянальнай лексічнай спецыфікі знайшло выражэнне ў адсутнасці сярод рэестравых адзінак такіх слоў, якія не ўяўляюць цяжкасці пры напісанні або перакладзе, і іншамоўных лексем, уласцівых і беларускай, і ўкраінскай, а нават і ўсім усходнеславянскім мовам. Не ўвайшоў у словаспіс беларускі анамалізм, а таксама рэдкаўжывальная дыялектная і тэрміналагічная лексіка беларускай мовы.

Плён працы Інстытута мовазнаўства ўкраінскай Акадэміі навук варта лічыць не толькі ўласна лінгвістычным даведнікам, але і своеасаблівым падручнікам па гісторыі Беларусі, фанетыцы, арфаграфіі і граматыцы беларускай літаратурнай мовы. Спіс умоўных скарачэнняў, якія абазначаюць граматычныя і стылістычныя паметы і тлумачальныя рэмаркі (займае чатыры старонкі – з 19-й па 22-ю), з'яўляецца пераканаўчым пацвярджэннем гэтаму. Усе названыя звесткі пададзены ў прадмове да слоўніка, што надае яму пэўную ступень энцыклапедычнасці і яшчэ больш падвышае яго мовазнаўчую каштоўнасць.

Увогуле слоўнік пакідае ўражанне грунтоўнай лінгвістычнай працы, і ў першую чаргу таму, што «адлюстравана самая новая дасягненні беларускай лексікаграфіі» (с. 12), у тым ліку матэрыял беларускарускіх і руска-беларускіх слоўнікаў выдавецтва БелСЭ, «Тлумачальнага слоўніка беларускай мовы» ў 5 тамах, «Украінска-беларускага слоўніка» В.П. Лемцюговай, «Фразеалагічнага слоўніка беларускай мовы» ў 2 тамах І.Я. Лепешава і іншых лексікаграфічных крыніц 1980–1990-х гг. Не менш (а часам і больш!) прадстаўніча выглядае і лексікаграфічная база украінскай часткі слоўніка, якая, акрамя тлумачальных слоўнікаў украінскай мовы, пачынаючы з перавыдадзенага «Словаря украінскай мовы» пад рэд. Б. Грынчэнкі (у 4 тамах, 1958 г.), карыстаецца аб'ёмістай базай сучаснай украінскай тэрмінаграфіі, парэміялогіі і матэрыяламі лексічнай картатэкі Інстытута украінскай мовы НАН Украіны (адзін з апошніх слоўнікаў – «Словник фразеологізмів української мови», укл. В. Беланожанка, І. Гнацюк і інш., быў выдадзены ў 2003 г.).

Укладальнікі «Беларуска-ўкраінскага слоўніка», безумоўна, зрабілі надзвычайную справу, за выключэннем нязначнай колькасці моўных хібаў. Відаць, толькі ўкраінска-беларускай фанетычнай ці граматычнай інтэрферэнцыяй або ўплывам рэгіянальных гаворак можна патлумачыць наступныя словаўжыванні: «практычныя *патрэбнасці* карыстальнікаў» (с. 12), «калі амонімы *азначаюць* ('абазначаюць') розныя часціны мовы» (с. 14), «форма закончанага трывання структурна *адменна* ('адметна')», «*жаночого* роду» (с. 16); «Прапанаваны Беларуска-ўкраінскі слоўнік укладзены паводле дыферэнцыйнага прынцыпу, г. зн. *да яго* ўключаны пераважна агульнаўжывальную лексіку сучаснай беларускай літаратурнай мовы...» (с. 13). Літаральна пры першым гартанні слоўніка трапіўся на вочы пераклад слова БАЗІЛІК як *васильки* з паметай (*бот.*), пра адну кветку – *васильок* (с. 59), для параўнання: у «Беларуска-ўкраінскіх слоўніку» (у 2 тамах, 1989 г.) БАЗІЛІК і перакладаецца як *базілік* (с. 167). Складанае слова ВОПЫТНА-ВЫТВОРЧЫ перакладаецца як *дослідно-ви-робничий* (с. 84), хаця слова ВОПЫТ, якое з'яўляецца папярэднім заглавачным словам і змяшчаецца на той жа старонцы, тлумачыцца толькі як *досвід*.

Шчыра кажучы, з боку рэцэнзента было б вялікай няўдзячнасцю ў адносінах да нашых украінскіх калег адшукваць нейкія, нават дробныя, недарэчнасці ў лексіконе слоўніка. Самі аўтары пішуць, што ўкладанне поўнага беларуска-ўкраінскага слоўніка – «справа будучыні» (с. 12), а прадстаўленая праца ўяўляе сабой кампактнае, зручнае для выкарыстання выданне. І нам не варта забываць пра тое, што ў цяперашні час добрасуседскія адносіны паміж народамі, шчырая зацікаўленасць культурай суседняй нацыі і павага да яе мовы спрыяюць палітычнай стабільнасці дзяржаў і надаюць сэнс нацыянальнаму існаванню.

І.І. Савіцкая,

кафедра сучаснай беларускай мовы

І.Я. Лепешаў. **У пошуках ісціны:** Нарысы. Ліда: Выдавецкі дом ТБМ, 2007. 196 с.

У мінулым годзе выйшла ў свет новая кніга прафесара І.Я. Лепешава. Выдатны мовазнаўца вось ужо 37 гадоў выкладае ў Гродзенскім дзяржаўным універсітэце, галоўную ўвагу сваёй педагагічнай і навуковай актыўнасці сканцэнтраваны ў сферы фразеалогіі, стылістыкі і культуры маўлення. Пра плён аўтара сведчаць больш за 30

яго кніг: «Фразеалогія ў творах К. Крапівы» (1976), «Лінгвістычны аналіз літаратурнага твора» (1981), «Этымалагічны слоўнік фразеалагізмаў» (1981–1993; 2004), «Фразеалагічны слоўнік беларускай мовы» (1993, 2008), «Парэміялогія як асобны раздзел мовазнаўства» (2006), «Культура маўлення» (2007) і інш.

Навукова-папулярнае выданне «У пошуках ісціны» ўтрымлівае 41 твор розных жанраў, апублікаваны за апошнія пяць гадоў у перыядычным друку: газетах «Наша слова», «Літаратура і мастацтва», «Народная воля» і часопісах «Беларуская мова і літаратура», «Роднае слова» і інш. У зборніку можна ўмоўна вылучыць наступныя тэматычныя групы: культура і грамадства ў савецкай Беларусі, літаратуразнаўства і тэксталогія, фразеалогія і парэміялогія, культура маўлення.

Адкрывае кнігу біяграфічны нарыс В. Жураўлёва пра І.Я. Лепешава, з якога паволі вырастае трагічная і велічная асоба адданага навукоўца. Тут мы даведваемся пра жадную гісторыю сфабрыкаванага арышту аўтара ў 1949 г., пра цяжкія выпрабаванні, што з-за гэтага выпадалі на яго долю ў савецкі час.

Біяграфічную плынь кнігі працягвае сам Іван Якаўлевіч у мемуарных нататках «З перажытага» і «Як я абараняўся», дзе, у прыватнасці, расказваецца, як у 1985 г. прафесар У.В. Анічэнка ўказаў у водгук арганізацыі-апаганта, што «даследаванне ў цэлым заслугоўвае станоўчай ацэнкі, але пытанне аб прысуджэнні І.Я. Лепешаву вучонай ступені доктара філалагічных навук павінна рашацца саветам з улікам не толькі навуковай значнасці гэтай работы, але і маральна-палітычных якасцей дысертанта ў час Вялікай Айчыннай вайны» (с. 15). Такая заява прагучала пры тым, што абвінавачванні супраць дактаранта даўным-даўно былі прызнаны беспадстаўнымі, сам ён поўнацэнна рэабілітаваны і яму былі вернуты высокія ўзнагароды: медалі «За адвагу», «За баявыя заслугі», «За ўзяцце Кёнігсберга», «За перамогу над Германіяй». Гэты водгук У.В. Анічэнкі рэзка раскрытыкавалі прафесары А.Я. Супрун, В.М. Макіенка, У.П. Жукаў, М.І. Талстой.

Гісторыі, культуры Беларусі ХХ ст. прысвечана яшчэ некалькі матэрыялаў, дзе робіцца спроба аб'ектыўна паказаць жыццё нашых слаўных дзеячаў, якое часта было трагічным. Тут расказваецца пра катаванні, што выпалі на долю Кузьмы Чорнага і Янкі Купалы, пра нялёгкае лёс Васіля Быкава і інш. У многіх артыкулах І.Я. Лепешаву даводзіцца змагацца з устойлівымі памылковымі ўяўленнямі, якія ён (і мы) сустракае ў друку. Напрыклад, аўтар указвае на міфічнасць уяўленняў пра К.П. Панамарэнку як пра збавіцеля, які быў ратаваў беларускіх пісьменнікаў і ўвогуле савецкую Беларусь ад рэпрэсій: «...ужо праз месяц пасля прыезду ў Мінск (Панамарэнка ў 1938 г. – М. С.) рапартваў сваім маскоўскім апекунам (Сталіну, Яжову): “Добываюся рассматривания в несудебном порядке на особой тройке две тысячи по первой категории и три тысячи по второй”. (Па “першай катэгорыі” – гэта расстрэл, а “па другой катэгорыі” – па дзесяць гадоў канцлагераў)» (с. 26). Са згоды таго ж Панамарэнкі трапіў пад арышт і катаванні і Кузьма Чорны. Пры чытанні гэтага і наступнага артыкулаў пераконваешся, што назва кнігі абрана надзвычай дакладна – «У пошуках ісціны».

Большую частку зборніка склалі мовазнаўчыя публікацыі па фразеалогіі і культуры маўлення. У артыкулах «Біблія і біблейзмы» і «Міжмоўныя сувязі ў фразеалогіі» даецца дэталёвая класіфікацыя прыказак і фразеала-

гізмаў паводле паходжання, апісана іх функцыянаванне ў беларускай і іншых мовах, паказаны механізм набывання імі пераноснага значэння. Аўтар аналізуе і такое складанае пытанне, як вобразнасць парэміі.

У абсалютнай большасці выпадкаў разважанні прафесара І.Я. Лепешава, безумоўна, слушныя. Толькі адзінкавыя сцвярджэнні, думачка, патрабуюць пэўных удакладненняў. Найперш гэта датычыцца складаных пытанняў этымалогіі, бо ўстанаўліваць паходжанне, даследаваць даўня, часта беспісьмовыя часы вельмі цяжка. Скажам, фразеалагізм *узяць быка за рогі* разглядаецца як калька з іспанскай мовы (с. 109, 114), хоць і сам аўтар у сваім «Этымалагічным слоўніку фразеалагізмаў», і В.М. Макіенка ў гісторыка-этымалагічным слоўніку «Руская фразеалогія» (СПб., 1998, с. 63) пазначаюць як раўнапраўныя дзве мовы-крыніцы: іспанскую і французскую. Спрэчнымі падаюцца і французская этымалогія выразу *на ўсе чатыры бакі* (с. 117), і нямецкая – выразу *квадратура круга* (с. 118). Першае выслоўе – гэта агульнаславянская фальклорная формула, вельмі старажытная і, магчыма, нават спрадвечная, а другое – агульнаеўрапейскі інтэрнацыяналізм, найверагодней упершыню выкарыстаны па-лацінску. Выклікае пытанне і вывядзенне фразеалагізма *пасыпаць галаву попелам* з Бібліі, бо ён сустракаецца яшчэ ў «Іліядзе» (песня 18) і «Адысеі» (песня 24):

*hōs phato, ton d' acheos nephelê ekalupse melaina:
amphoterêisi de chersin helôn konin aithaloessan
cheuato kak kephalês, charien d' êischune prosôpon...*

*hōs phato, ton d' acheos nephelê ekalupse melaina:
amphoterêisi de chersin helôn konin aithaloessan
cheuato kak kephalês poliês, hadina stenachizôn.*

Тут, натуральна, паўстае пытанне «акаямнеласці і ідыяматычнасці» выразу *пасыпаць галаву попелам*: ці страціў ён ужо літаральнае значэнне, ператварыўшыся ў фразеалагізм? З аднаго боку, такія дзеянні героі Гамера сапраўды маглі ажыццяўляцца. У кнізе «Людзі, норавы і звычай Старажытнай Грэцыі і Рыма» (М., 1988, с. 313) Л. Вінічук пахаванне апісвае так: «Іншы раз адзенне раздзіраюць і прахам (пылам) галовы пасыпаюць, і выгляд жывых выклікае большы жал, чым памерлых...» З другога боку, такі дакладны паўтор у пададзеных вышэй урывках і ў іншых эпізодах эпічных паэм, магчыма, сведчыць і пра застыванне выразу. У любым выпадку з біблейскага тэксту таксама не вынікае, што *пасыпаць галаву попелам* – гэта фразеалагізм, ужыты пераносна (Эсф. 4: 1; Іов 2: 12):

1 *Мардохей же раздѣлѣвъ замышляемое, раздрѣ ризы своѣ и ѡблечѣа во врѣтѣице и посыпаша пѣпеломъ и скончѣа въ простѣраннѣхъ ѡулицѣхъ града, возопи воплемъ великимъ и горькимъ: взимается родъ ничтоже престоѣнный.*

12 *Ѳукидѣише же егѡ издѣлѣча, не познаша, и возопише гласомъ великимъ восплакашася, растерзавше кѣждо одеждѣ своѣ и посыпавше пѣрстѣи главы своѣ.*

Небяспрэчна аднясенне да фразеалагізмаў такіх запазычанняў, як *альма-матэр*, *воленс-ноленс*, *тэт-а-тэт* (с. 113). Каб прызнаць нейкае спалучэнне фразеалагізмам, мала проста наяўнасці двух кампанентаў: патрэбна, каб такія кампаненты былі моўнымі адзінкамі, буйнейшымі за марфему, гэта значыць, у

прынцыпе, – словамі. У прыведзеных жа выпадках наўрад ці мэтазгодна лічыць, што дэфіс лучыць словы, хутчэй гэта нават і не марфемы. А напісанне нас увогле тут не павінна бянтэжыць, бо арфаграфія, асабліва правілы аб напісанні асобна, разам, праз дэфіс, – рэч у вялікай ступені ўмоўная. Як справядліва ўказвала В.С. Ахманова, «рэальная цэльнааформленасць спалучэння можа знаходзіць, а можа і не знаходзіць сваё адлюстраванне ў арфаграфіі, з-за чаго арфаграфію і нельга выкарыстоўваць у якасці крытэрыю пры вырашэнні гэтага пытання» (Тр. Ін-та языкознання АН СССР. М., 1954, т. 4, с. 53). І «Тлумачальны слоўнік беларускай мовы» сцвярджае, што *альма-матэр* – гэта назойнік жаночага роду (т. 1, с. 226), а *воленс-ноленс* і *тэт-а-тэт* – прыслоўі (т. 1, с. 503; т. 5, кн. 1, с. 584). Бадай, *тэт-а-тэт* ужываецца і як назойнік у значэнні 'размова, сустрэча сам-насам' (*той тэт-а-тэт надоўга застаўся ў яе памяці*), і як прыметнік (*у час сустрэчы тэт-а-тэт яны моцна пасварыліся*).

У іншых артыкулах па фразеалогіі І.Я. Лепешаў разглядае размежаванне прыказак, прымавак і фразеалагізмаў, валентна абмежаванае значэнне слоў, падзел фразеалагізмаў паводле ідыяматычнасці і ўстойлівасці, адлюстраванне пытанняў па лексікалогіі і фразеалогіі ў сучасных тэстах для сярэдняй школы і інш. У нататцы «Пра два зборнікі прыказак» паказана важнае значэнне «Зборніка беларускіх прыказак» І.І. Насовіча (СПб., 1874), якое незаслужана заніжалі на фоне «Пословиц русского народа» У.І. Даля.

Некалькі артыкулаў напісаны быццам у адказ на непярэднія публікацыі розных аўтараў. Так, у водгуку на нататку У. Кісялёва мы даведваемся пра сапраўднае паходжанне слова *панталык* (ад грэчаскай гары

Пентэлік, дзе ёсць вялікая пячора, у якой лёгка заблудзіцца), у адказе У. Дамашэвічу – пра *на слыху*, *на языку*, *перадусім* і інш., у нарысе «Нясеянае родзіцца» абвяргаюцца псеўданавуковыя самазадаваленыя пошукі Л. Арабей, Э. Ялугіна, выпраўляюцца моўныя недарэчнасці А. Казлова, Г. Тычкі, І. Навуменкі і інш. Досыць востра рэцэнзуецца слоўнік А. Баярынай і У. Сіўчыкава, дзе ўстойлівыя спалучэнні і сабраны, і прааналізаваны неахайна, «зроблены ж у гэтым даведніку пераклад амаль ва ўсіх выпадках не лезе ні ў якія вароты» (с. 134) (нарыс «З міру па нітцы...»).

Нельга не ацаніць логіку дыскусій І.Я. Лепешава, яго карпатлівасць, грунтоўнасць, адказнасць. Усе тэзісы падмацоўваюцца мноствам моўных прыкладаў і спасылкаў. Аўтар прыводзіць дакладныя лічбы: у беларускай літаратурнай мове каля 6400 фразеалагізмаў (с. 92), 115 з іх сваім жыццём абавязаны Бібліі (с. 45). Ён дае карысныя парады пра ўжыванне вялікай літары, слоў з марфемай *паў*, слоў *закадычны*, *пакрыёма*, *перакінчык*, *спадылба*, *дзякуй*, пра выбар загаловаў мастацкіх твораў і інш. Пры такім вялікім ахале матэрыялу, магчыма, не быў бы лішні ў кнізе паказальнік прааналізаваных слоў і выразаў. Прыдаліся б і бібліяграфічныя звесткі пра першыя публікацыі змешчаных артыкулаў.

Новая грунтоўная і прывабная кніга прафесара І.Я. Лепешава будзе карысная для многіх суайчыннікаў і паспрыяе далейшаму развіццю нашай навукі і культуры.

М.В. Супрунчук,
кафедра тэарэтычнага і славянскага мовазнаўства